

Attitydundersökning om bidragsfusk 2010

Författare: Claes Falck

Innehåll

1. Om undersökningen	2
2. Projektbeskrivning	2
3. Resultat i sammandrag	3
4. Beskrivning av web-undersökningen	3
5. Genomgång av resultaten	4
6. Tabellverk	16

1. Om undersökningen

Från "Samverkansuppdraget om utveckling av metoder för och redovisning av arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen - Projektgrupp Informationsinsatser" har TNS SIFO under våren 2010 genomfört en generell attitydundersökning avseende bidragsfusk. Undersökningen har genomförts online.

Undersökningen är en upprepning av det projekt som i maj 2010 genomfördes för FUT-delegationen mot felaktiga utbetalningar.

2. Projektbeskrivning

Enkäten till denna undersökning låg "i fält" under perioden 29/4 – 17/5 2010.

Urvalet på 3,000 individer 15-65 år var draget bland personer vilka tidigare deltagit i TNS SIFOS stora postala medie/målgruppsundersökning Orvesto Konsument och i det sammanhanget dessutom angivit en e-postadress för eventuella återkontakter. Motsvarande urval var det som användes också i 2007 års bidragsfuskundersökning - beställd av FUT.

Alla deltagare har alltså i ett tidigare skede fyllt i ett annat, och mycket mer omfattande formulär. Orvesto Konsument innehåller en mycket stor mängd frågor inom alla möjliga områden, men med fokus på medieanvändning. Eftersom svaren från bidragsfuskundersökningen har lagts samman med de svarandes tidigare data finns möjligheter att kunna koppla ihop svaren på de nu aktuella frågorna med information om dessa personers medieval, värderingar etc. Korskörningar i materialet kan beställas av TNS SIFO.

Totalt sett registrerades 1,453 svar. Svarsfrekvensen var m.a.o. 48,4 %, en hög siffra för en online-undersökning.

3. Resultat i sammandrag

Undersökningen visar på samma sak som 2007 års mätning, nämligen att de allra flesta ställer sig avvisande till bidragsfusk. Det är färre idag än det var 2007 som har en accepterande attityd. Det är t. ex bara 19 % som håller med om att det är OK att arbeta svart, jämfört med 28 % för tre år sedan. Resultaten indikerar dessutom att man upplever att det har blivit svårare att bidragsfuska, t. ex håller 34 % med om att det är lätt att få ut mer bidrag och ersättningar än vad man har rätt till, mot 39 % våren 2007. Det är dessutom färre som menar att det görs för lite kontroller, vilket med tanke på att det görs mer kontroller än förut, kan tolkas som att detta är något som upplevs positivt.

Ändå är en av de stora skillnaderna mellan de två mätningarna att det är fler idag som tycker att det är ett större problem att människor inte får de bidrag de har rätt till än att man försöker fuska till sig pengar. Förra gången låg dessa på samma nivå. Det är inte osannolikt att detta är en effekt av den starka fokuseringen på sådana frågor i de senaste årens politiska debatt och i mediebevakningen.

4. Beskrivning av web-undersökningen

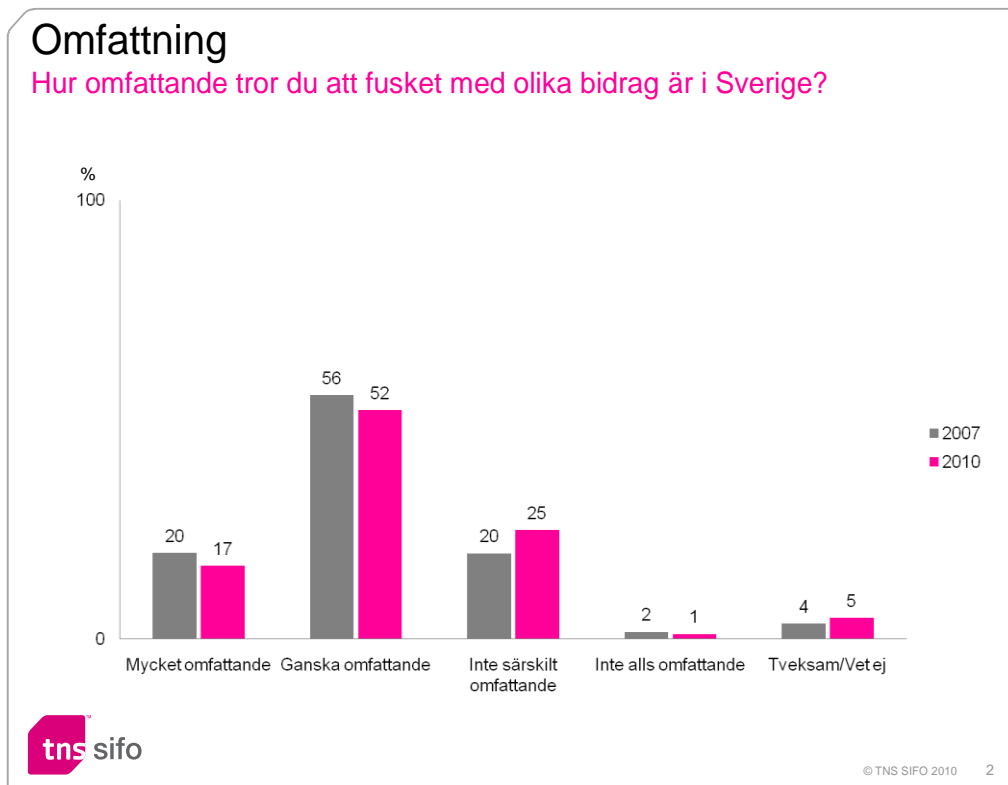
Formuläret innehåller ett antal olika frågeområden inom området attityder till bidrag och bidragsfusk. Den är i princip en ren upprepning av formuläret som användes 2007. Det är väsentligt att påpeka att samtliga frågelydelser fastslogs i detalj av beställaren FUT. Flera av frågeställningarna handlar om att ta ställning till huruvida man instämmer i olika påståenden om bidrag och bidragsfusk. Listan nedan visar den övergripande strukturen i formuläret.

- Hur väl tycker man att olika påståenden om bidragsfusk stämmer med ens egen uppfattning; Skala från mycket dåligt till mycket bra
- Vilka orsaker tror man bidrar till att man bidragsfuskar. Hur stämmer påståenden kring detta med ens egen uppfattning; Skala från mycket dåligt till mycket bra
- Några enskilda frågor om ens uppfattning om fuskets omfattning och om hur myndigheterna agerar mot det
- Förslag på åtgärder för att minska bidragsfusk. Hur stämmer föreslagna åtgärder med ens egen uppfattning; Skala från mycket dåligt till mycket bra
- Frågor dels om personlig erfarenhet av människor som bidragsfuskar samt "scenariofrågor" Vad skulle man göra om???
- Hur allvarliga tycker man att olika typer av brott/överträdelser är? Skala från mycket allvarligt till inte alls allvarligt
- Frågor till dem som fått bidrag eller ersättningar angående upplevelser av handläggningstider / administrationen / blanketter etc.
- Bakgrundsfrågor

I denna rapport diskuteras endast ett urval av frågorna och deras resultat, och då jämförda med 2007 års siffror. I det bifogade tabellverket redovisas alla resultat i årets undersökning i några standardiserade kolumnvariabler samt på totalnivå de två undersökningarna från 2007 och 2010 ställda mot varandra.

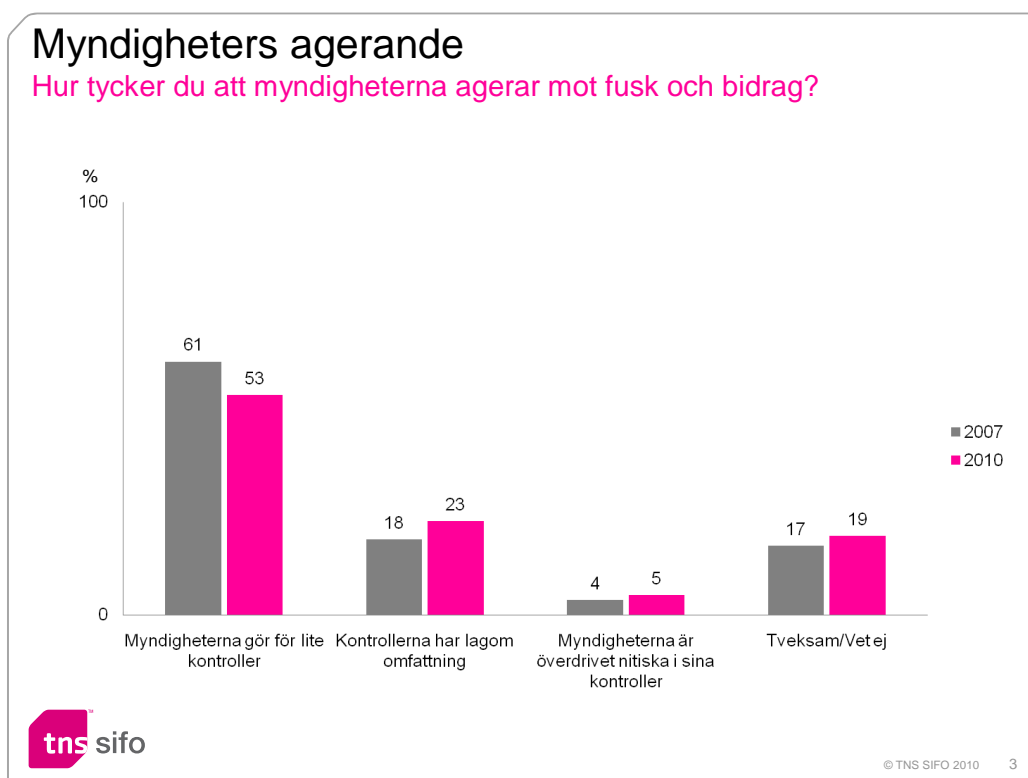
5. Genomgång av resultaten

Vi har valt att presentera data i denna text i en annan ordning än i formuläret och också i en annan ordning än de förekom i 2007 års rapport. Den första bilden visar hur omfattande man tror att fusket är.

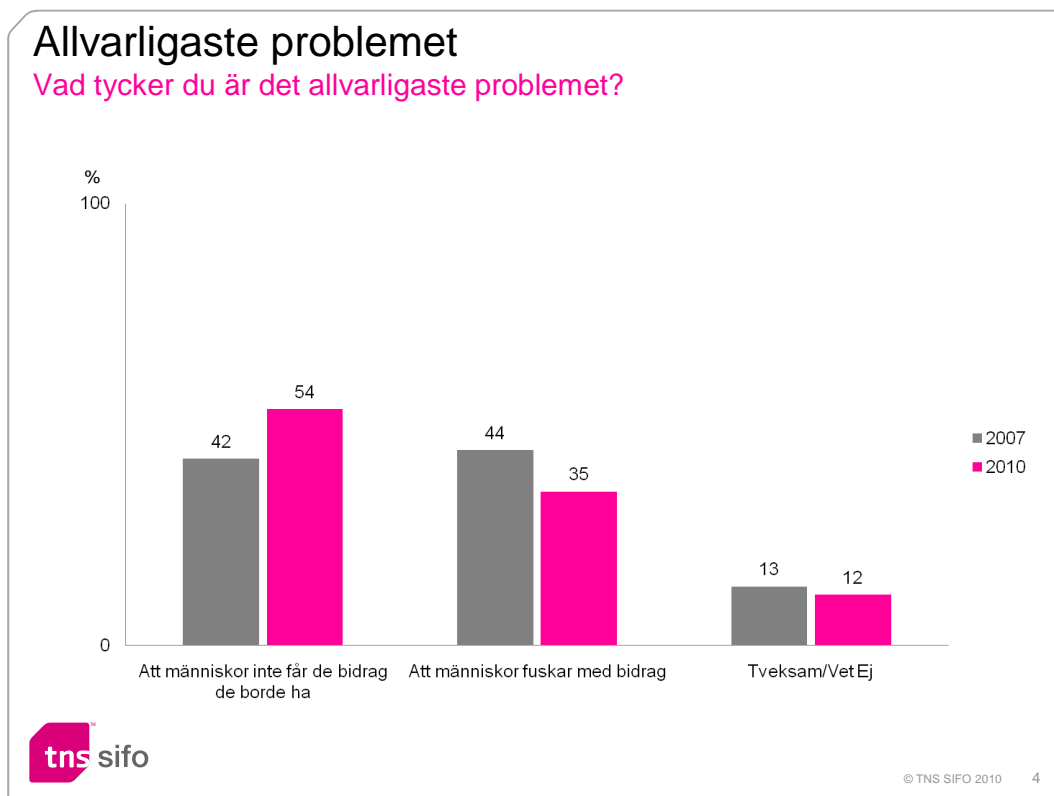

Nästan sju av tio svenskar har uppenbarligen uppfattningen att det finns ett omfattande bidragsfusk i Sverige. Det verkar dock som att gruppen har minskat något i storlek under de år som gått sedan 2007. Sammantaget är de två första grupperna i grafen ovan 8,5 %-enheter mindre i år än den var 2007.

När vi tittat på den sociodemografiska profilen har vi funnit att höginkomsttagare och heltidsarbetande oftare än andra upplever att det finns ett omfattande fusk. De som har uppfattningen att fusket inte är särskilt omfattande är i något mindre omfattning förvärvsarbetande men istället oftare studerande, sjukskrivna eller arbetslösa.

Andelen som menar att myndigheterna gör för lite kontroller har minskat ganska påtagligt sedan 2007, från 61 % till 53 %. De som tycker att kontrollerna är lagom har istället ökat. Det kan ses som ett tecken på att allmänheten ställer upp bakom den ökade kontrollverksamheten. Men det är alltså fortfarande över halva befolkningen som tycker att det är för lite kontroller. Det finns en stark koppling till ålder i detta avseende. Ju äldre man blir, desto vanligare är det att man hoppas på mer kontroller. Det finns också en koppling till inkomst. Personer med högre inkomst tycker ofta att det är för lite kontroller.

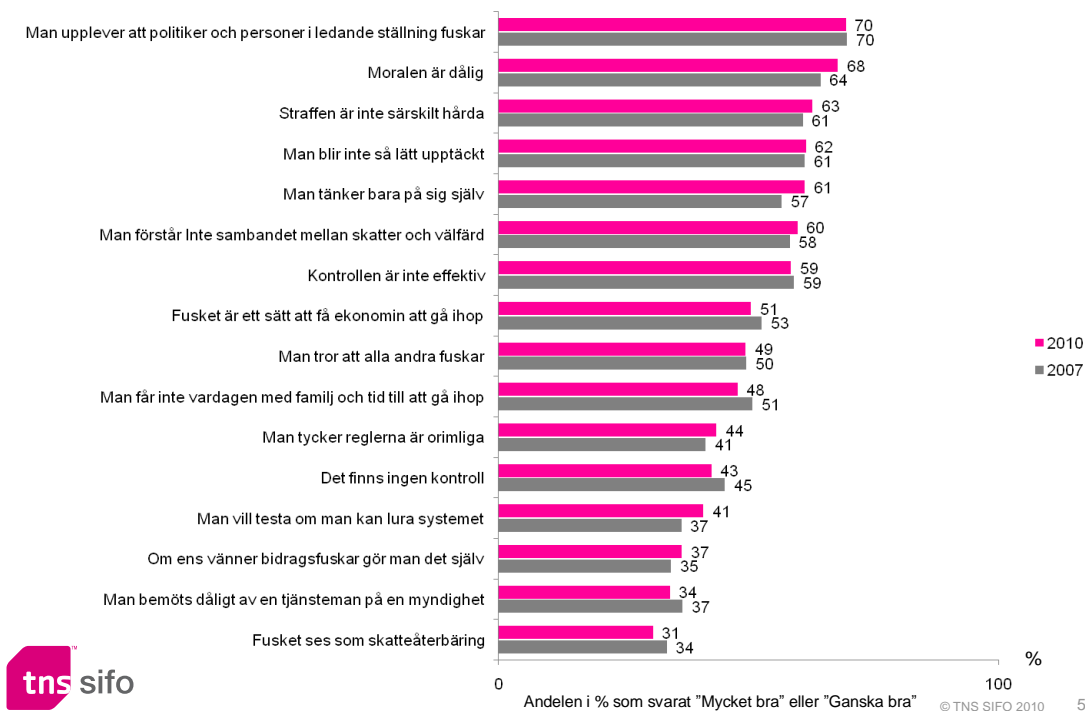

Även här ser vi en tydlig förändring sedan 2007. Då var det ungefär lika många som menade att fusket var ett lika stort problem som att människor som borde ha bidrag inte får dem. I år är fördelningen en annan. 53 % anser att det större problemet är att folk inte får bidrag de borde ha.

Att inställningen i frågan ofta sammanhänger med politisk grundinställning, blir uppenbart om man tittar i Orvesto Konsument på de svarandes angivna partsympatier. De som har en dragning åt alliansblocket menar oftare att bidragsfusket är huvudproblemet, medan de som snarare håller på någon av oppositionspartierna oftare menar att det är ett större problem att personer med rätt till bidrag inte får dem. Den stora skillnaden mellan 2007 och 2010 kan naturligtvis ha att göra med det faktum att undersökningen 2010 gjorts i en allt intensivare valkampanjsperiod, och att just frågor av denna typ ofta är i fokus.

Bidragande orsaker

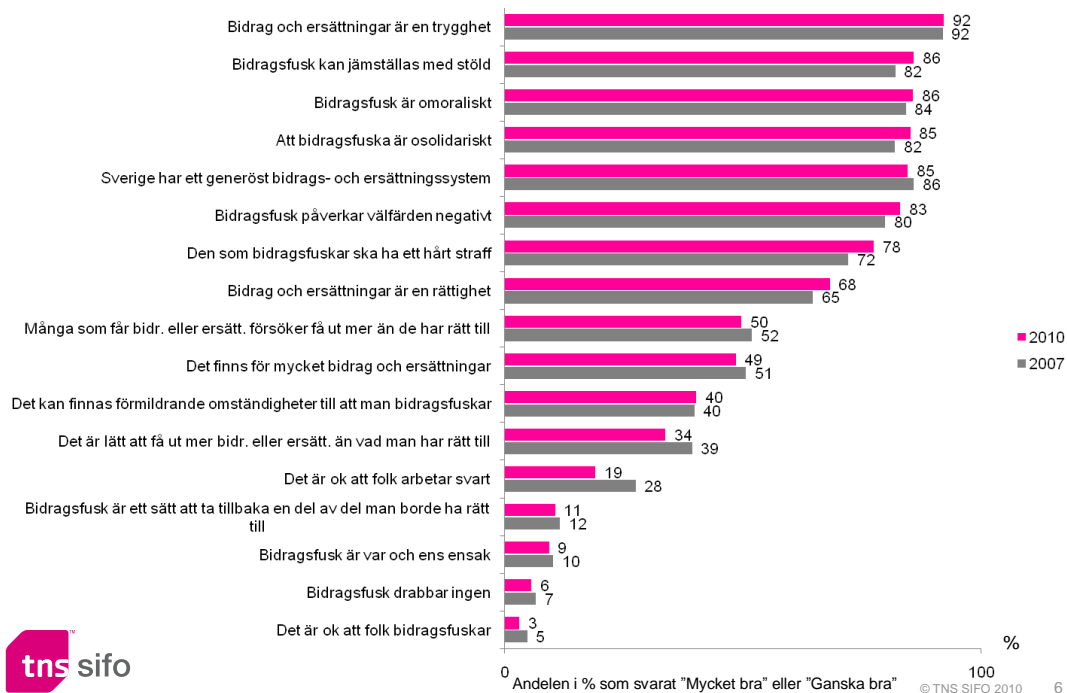
Vilka orsaker tror man bidrar till att man bidragsfuskar?

Det är rätt marginella skillnader totalt sett mellan 2007 och 2010 vad gäller vilka orsaker man tror förklarar bidragsfusk, men möjligen är något färre idag som håller med om påståenden som anger brister i omvärlden som en förklaring till att man fuskar, medan det istället är något fler än det var 2007 som vill se orsaker hos fuskarna själva. T. ex har påståenden som "Man vill testa om man kan lura systemet", "Man tänker bara på sig själv", "Moralen är dålig" fått lite fler "röster" än tidigare. Det kan vara en ytterligare en bekräftelse på att det finns fler idag än 2007 som upplever bidragsfusk som omoraliskt.

Bidragfusks

Hur väl stämmer följande påstående med din egen uppfattning?

Även här visar årets undersökning ungefär samma nivåer som de gjorde 2007. Det finns ett fåtal mer tydliga förändringar. Kanske hälften av påståendena är sådana så att de allra flesta självklart kan hålla med om dem alternativt självklart kan avvisa dem. Bland övriga något mer "neutrala" påståenden på finns det ett par stycken där det faktiskt verkar ha skett en viss förändring av attityderna sedan 2007. "Det är lätt att få ut mer bidrag eller ersättningar än vad man har rätt till" är en sådan. 5 %-enheter färre håller med om det påståendet än det var 2007, vilket skulle kunna tolkas som en ökad medvetenhet om myndigheternas kontrollverksamhet. Det finns ju också andra svar i undersökningen som indikerar detta.

Andelen som håller med om att "Det är ok att arbeta svart" har sjunkit från 28 % till 19%, vilket även det tydligt visar att acceptansen är lägre idag än 2007.

Demografiska aspekter såsom kön, ålder och geografi, utbildning, sysselsättning och ekonomi påverkar självklart hur man svarar. Även allmänna attityder, t.ex politiska sympatier, kan ha betydelse i vissa avseenden. En del av påståendena kan dessutom säkert vara svåra att ta ställning till, t. ex om man är ung och ännu inte har hämtat ut några bidrag och heller aldrig har förvärvat arbetat.

Dock är ju mätningen genomförd exakt likadant båda åren, så jämförelsen är oproblematisks.

I en statistisk gruppering av dessa svar har vi producerat fyra olika segment från i ena änden de som är starkt fördömande till bidragfusks till de, i andra änden, som (relativt sett) är mycket accepterande till bidragfusks. 57 % i den segmenteringen är starkt fördömande till bidragfusks, 22 % nästan lika starkt fördömande, 9 % är något lite mer accepterande, medan 11 % kan sägas mer eller mindre tydligt acceptera bidragfusks.

I den tabell som följer nedan och på följande sidor har vi lagt ihop de två segmenten som är mer accepterande till bidragsfusk, totalt 20 % av befolkningen i det undersökta åldersspannet, och jämfört denna grupp med befolkningen längs ett antal variabler. Det rör sig dels om demografi, men även om mediabruk, för att därvid ge en indikation på vilka kommunikationsvägar som kan tänkas aktuella för att nå dessa 20 procent med information.

Tabellen nedan redovisar å ena sidan den procentuella fördelningen av dels alla 1453 deltagande i undersökningen, och av de 20 % som är minst avvisande gentemot bidragsfusk samt beskriver förhållandet mellan de två grupperna som en kvot = index. T.ex betyder index 109 för män att andelen män är 9 % högre i den studerade gruppen än i hela undersökningen.

	Profil för hela undersökningen 15-65 år		Profil bland de 20% som kan tänka sig att acceptera fusk	
	%	%	%	Index
Kön				
Män	51	56		109
Kvinnor	49	45		91
Ålder				
15 - 19	11	17		158
20 - 29	18	19		102
30 - 39	20	18		90
40 - 49	21	17		77
50 - 64	30	31		102
Sysselsättning				
Heltidsarbetande	54	48		88
Deltidsarbetande	14	12		87
Egen Företagare	7	7		106
Studerande	19	25		132
Mamma-/Pappaledig	4	2		55
Pensionär	4	5		125
Långtidssjukskriven	2	2		117
Arbetslös	5	8		161
Annat	2	2		84
Utbildning				
Grundskola	15	19		132
2-Årigt Gymnasium	14	16		110
3-Årigt Gymnasium	28	36		129
Högskola Max 2 År	14	11		85
Högskola Längre	30	18		60

Om studerande....			
Studerar Ej	79	73	93
Grundskola	1	1	123
Gymnasieskola	8	12	151
Komvux	1	2	170
Folkhögskola	0	0	0
Högskola/Universitet	10	11	108
Privat Institut	1	0	79
Hushållets Ekonomiska Läge			
Inte Alls Gott	5	7	143
Inte Särskilt Gott	16	13	81
Ganska Gott	61	65	107
Mycket Gott	18	15	82
Geografi			
Stor-Stockholm	21	16	77
Stor-Göteborg	10	10	99
Stor-Malmö	7	6	84
Stora Kommuner (90'+ Inv)	14	14	100
Mellanstora Komm, (50'-90' Inv)	13	16	124
Mindre Komm,-Götal, (25-50'Inv)	8	9	109
Mindre Komm,-Sveal, (25-50'Inv)	5	7	141
Mindre Komm,-Norrl, (25-50'Inv)	3	3	76
Övriga Kommuner (-25' Inv)	19	19	104
Viktning - Huvudmedier			
Morgontidningar			
Ingen/Mycket låg användning	26	25	98
Låg användning	26	33	127
Medelhög användning	25	22	87
Hög användning	24	21	86
Gratisutdelade Morgontidningar			
Ingen/Mycket låg användning	28	37	134
Låg användning	25	19	73
Medelhög användning	26	24	91
Hög användning	21	20	97
Kvällstidningar			
Ingen/Mycket låg användning	27	34	124
Låg användning	26	19	72
Medelhög användning	22	17	77
Hög användning	25	31	124
Tidskrifter			
Ingen/Mycket låg användning	18	29	158
Låg användning	17	17	104
Medelhög användning	30	23	78
Hög användning	36	31	86

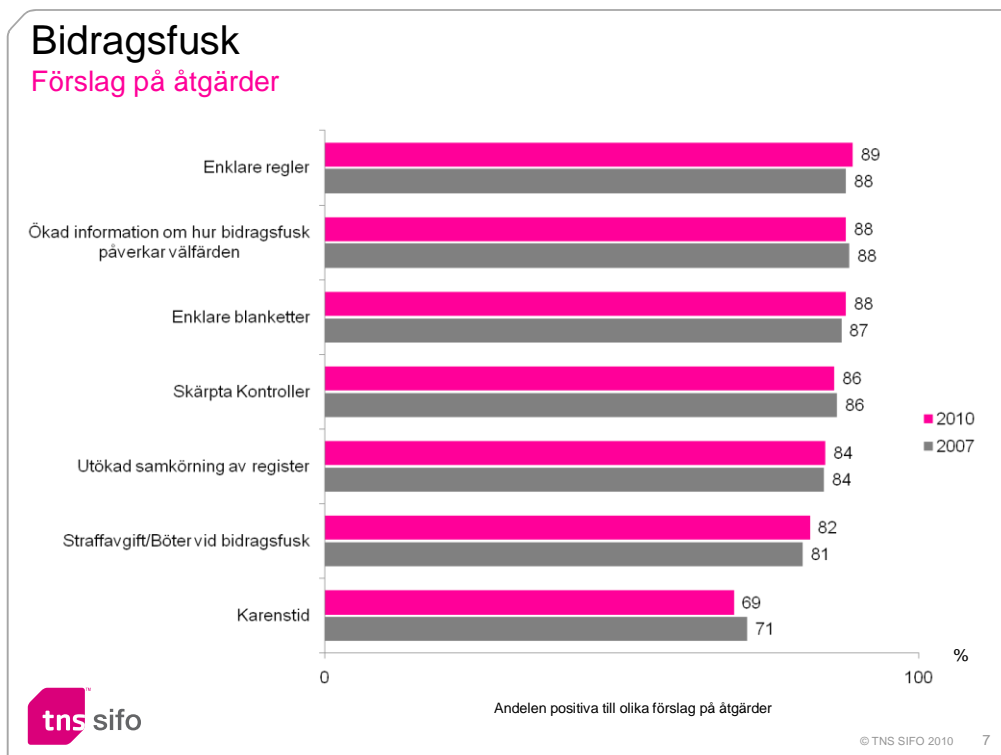
Sveriges Radio			
Ingen/Mycket låg användning	22	33	146
Låg användning	27	20	75
Medelhög användning	29	26	89
Hög användning	22	22	98
Reklamradio			
Ingen/Mycket låg användning	33	45	137
Låg användning	21	19	94
Medelhög användning	25	18	71
Hög användning	22	19	84
Svt1 Och Svt2			
Ingen/Mycket låg användning	23	31	136
Låg användning	31	25	82
Medelhög användning	26	24	93
Hög användning	21	20	95
Övriga Tv-Kanaler			
Ingen/Mycket låg användning	20	24	119
Låg användning	30	30	100
Medelhög användning	26	22	85
Hög användning	24	24	101
Text Tv			
Ingen/Mycket låg användning	24	30	123
Låg användning	23	22	95
Medelhög användning	27	24	89
Hög användning	26	24	94
Internet			
Ingen/Mycket låg användning	8	12	153
Låg användning	25	25	102
Medelhög användning	27	25	93
Hög användning	41	38	93
Direktreklam			
Ingen/Mycket låg användning	28	29	104
Låg användning	23	21	91
Medelhög användning	28	27	94
Hög användning	21	23	113
Tv-Spel/Dataspel			
Ingen/Mycket låg användning	47	46	97
Låg användning	20	17	89
Medelhög användning	21	20	96
Hög användning	12	16	137
Dvd/Video			
Ingen/Mycket låg användning	13	17	126
Låg användning	25	21	86

Medelhög användning	38	32	84
Hög användning	24	31	126
Cd/Mp3/Lp Etc			
Ingen/Mycket låg användning	20	24	119
Låg användning	20	18	93
Medelhög användning	34	31	92
Hög användning	27	27	101
Bok			
Ingen/Mycket låg användning	11	17	159
Låg användning	28	32	115
Medelhög användning	31	30	98
Hög användning	31	21	68

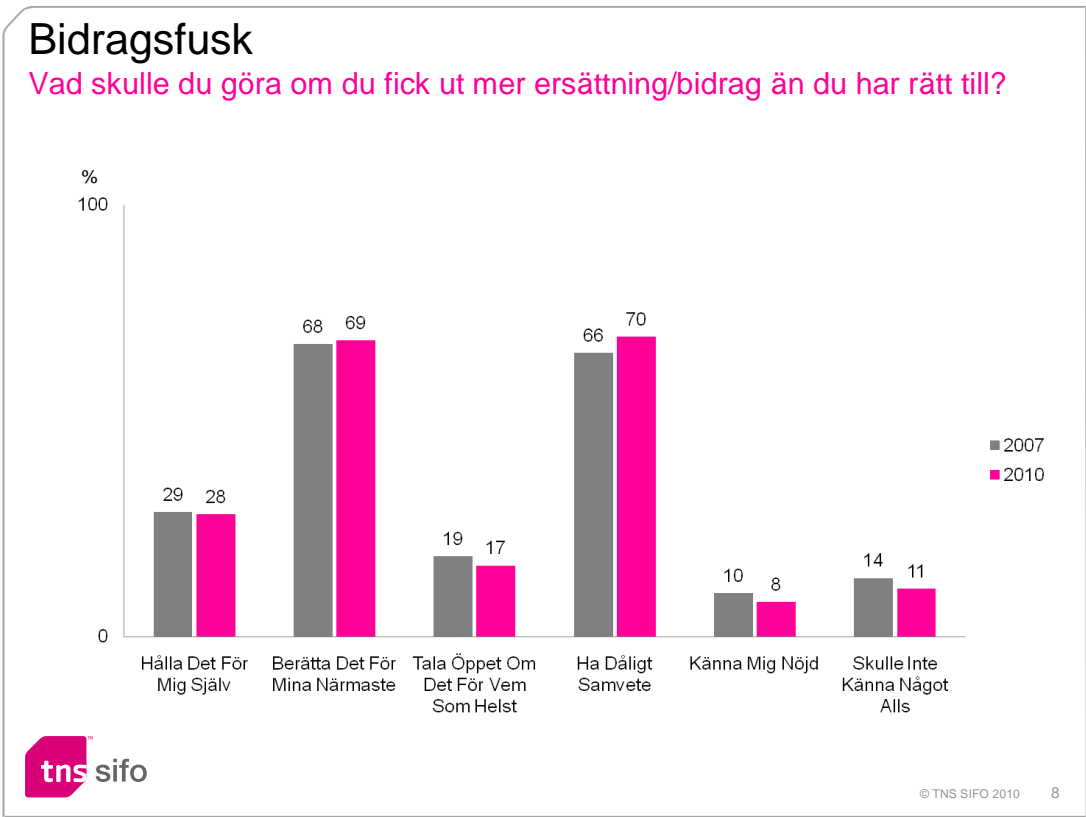
De 20 % som är mer tillåtande gentemot fusk med bidrag är oftare män än kvinnor, och det finns en klar överrepresentation av de mycket unga. Följaktligen är det relativt många som studerar, och ofta på gymnasiet, men också de arbetslösa är något fler. Det finns kopplat till det även en viss tendens till att lägre inkomsthushåll oftare har den här typen av åsikter.

Vad gäller den geografiska spridningen kan man konstatera att det finns färre stockholmare i accept-gruppen, vilket säkert sammanhänger med kopplingen till utbildningsnivå.

Vad avser medieanvändning så är de "bidragsfusk-accepterande" överrepresenterade bland de som är flitiga användare av: Kvällstidningar, TV/Dataspel, DVD/Video.

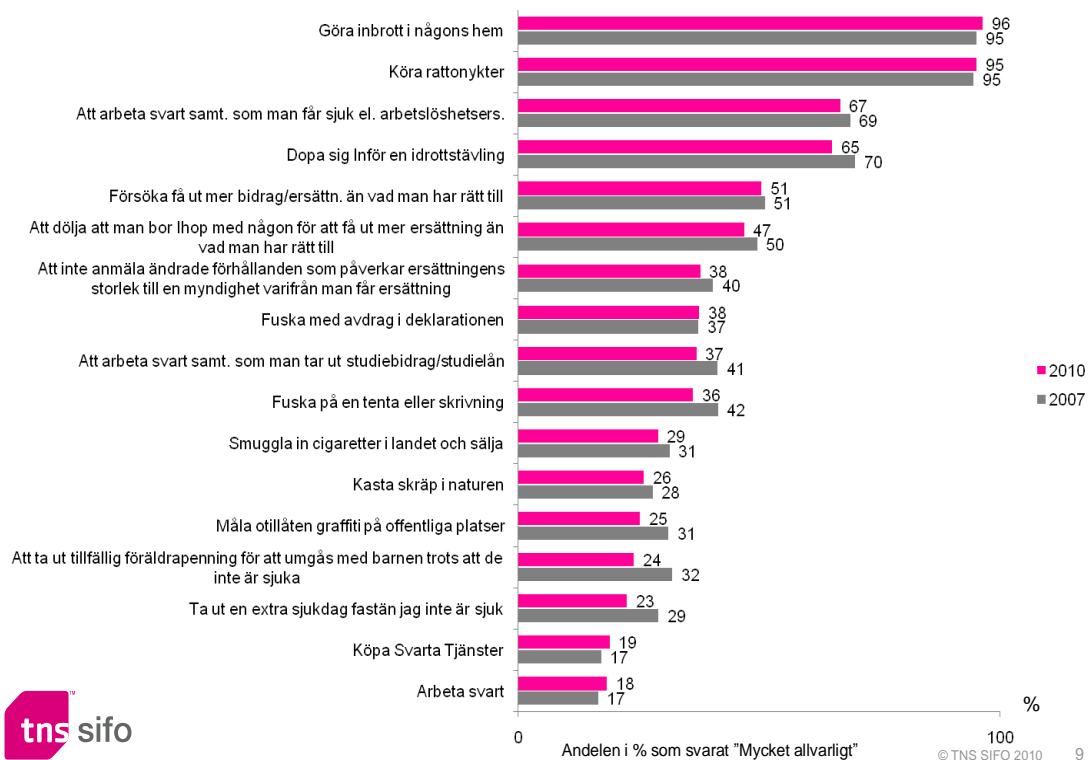
När det gäller vilka åtgärder man tycker borde tas till för att komma åt problemet med bidragfusik så ser 2010 års svar ut som 2007. De flesta tycker att det är bra med alla typer av åtgärder. Det enda alternativet som avviker något är det som föreslår att införa karenstid för f.d. fuskare. Detta är det fortfarande något fler som har svårt att acceptera.

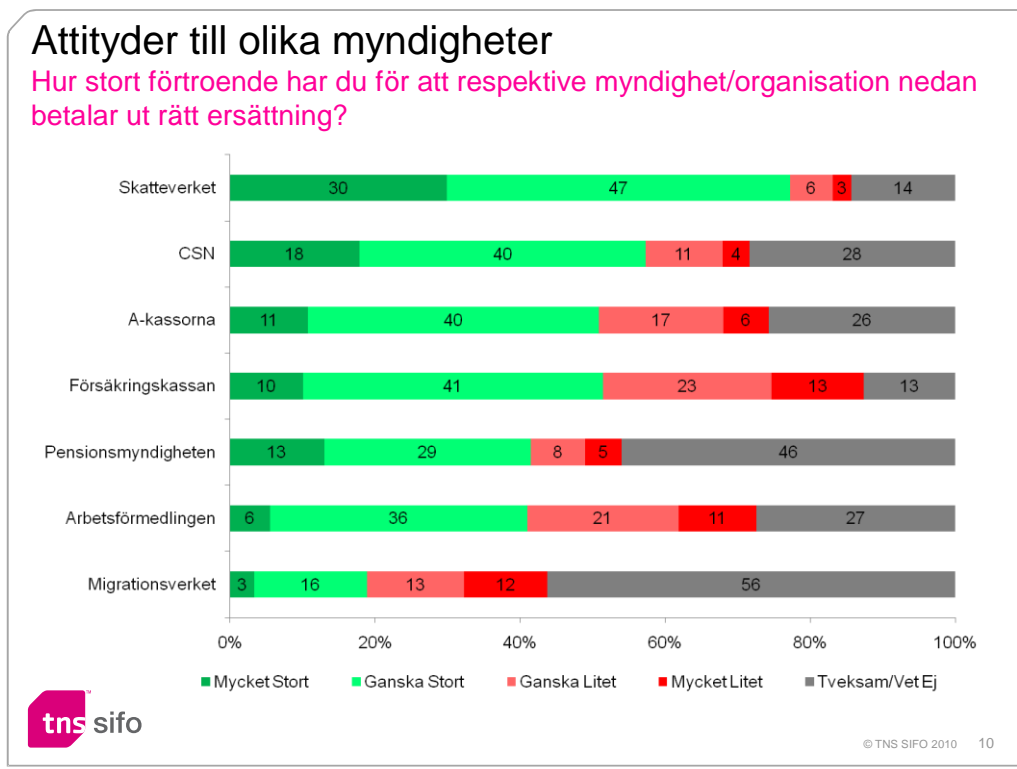
Hur man psykologiskt skulle relatera till om man fick ut för mycket ersättning är kanske inte något som kan förväntas ändras över tid.

Bidragsfusk

Hur allvarliga tycker man att olika typer av brott/överträdelser är?

Fördelningen av svaren på denna fråga skiljer sig föga 2010 från 2007. Där det finns skillnader är dessa svårtolkade. Det verkar som att det genomgående vad gäller de flesta av dessa överträdelser är något förre än tidigare som tycker att de är mycket allvarliga. Det är svårt att säga vad det beror på, men det skulle ju kunna spegla vad människor lägger in i begreppet överträdelser snarare än att de speglar utvecklingen av hur upprörda människor är över att dessa saker förekommer. Hur upprörd man blir av en enskild företeelse beror ju också på vad man jämför med. Ställer man det t.ex mot grova egendomsbrott så menar säkert de flesta att bidragsfusk är mindre allvarligt. Det lär väl också bero på hur stora summor det handlar om.

Den här frågan om förtroende till olika myndigheter ställdes inte 2007. Det är ju tydligt att det är flera av de namngivna myndigheterna som är mindre kända. De myndigheter som flest har svarat stort eller litet om är dels Skatteverket och dels Försäkringskassan, men förtroendet för Skatteverket verkar tveklöst högre än det är för Försäkringskassan. Andelen som hävdar ett litet förtroende för Försäkringskassan utgör 36 % , medan 51 % har stort förtroende. Motsvarande andelar för Skatteverket är 8 % med litet förtroende och hela 77 % med stort.

6. Tabellverk

I det följande tabellverket följer dels samtliga frågor i undersökningen 2010 redovisat på ett antal subgrupper och dels 2007 och 2010 ställda mot varandra i totalsiffror.